

16. Про прожитковий мінімум. Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.
17. Король Д. Малозначні справи в законодавстві та доктрині цивільного процесуального права Європейських країн. *Університетські наукові записки*. Том 18, № 3 (71), 2019. с. 260–275. URL: https://unz.univer.km.ua/article/download/71_260-275/pdf/.
18. Про Державний бюджет України на 2020 рік. Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 14.11.2019 № 294-IX / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>.
19. Про Державний бюджет України на 2021 рік. Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 15.12.2020 № 1082-IX / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>.
20. Про Державний бюджет України на 2022 рік. Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 02.12.2021 № 1928-IX / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.
21. Про Державний бюджет України на 2023 рік. Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 03.11.2022 № 2710-IX / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.
22. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду від 27.12.2018 у справі № 589/3937/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78979430>.
23. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду від 01.03.2021 у справі № 759/19059/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95241803>.
24. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду від 18.08.2022 у справі № 205/2614/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105813691>.
25. Ухвала Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 31.05.2019 у справі № 684/865/18 *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82119324>.

УДК 347.921

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.4>

ЛАНТУХ Я.В.

ЗАХИСТ ПРАВ УЧАСНИКІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНІСТЬ

PROTECTION OF RIGHTS OF PARTICIPANTS IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS: GENESIS AND MODERNITY

Стаття присвячена розкриттю генези захисту прав учасників виконавчого провадження у порівнянні із його сучасним станом, визначенню перспектив подальшого дослідження проблематики захисту прав учасників виконавчого провадження. Проаналізувавши історичний етап становлення та розвитку виконавчого провадження та інституту захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, констатовано, що на законодавчому рівні у різні часи відбувалися постійні зміни, завдяки яким відбулася побудова вітчизняної системи виконавчого провадження та захисту суб'єктивних прав та законних інтересів

© ЛАНТУХ Я.В. – аспірант кафедри цивільного права та процесу (Державний податковий університет)

учасників виконавчого провадження, яка заснована в першу чергу на принципі незалежності та організаційно-правовій визначеності. Запропоновано періодизацію становлення даного інституту. Перший, дорадянський період – з 1864 р. до 1917 р. (залучення сторонніх осіб, у якості подібно до поняттях, до процесу виконання судового рішення з метою забезпечення законності виконання). Другий, радянський період – з 1917 р. до 1991 р. (становлення адміністративного оскарження актів суб'єктів виконання судових рішень, запровадження судового контролю за виконанням, закріплення заборони особистого обшуку боржника та інших окремих гарантій прав учасників виконавчого провадження). Третій, період незалежної України – з 1991 р. до 2016 р. (розвиток адміністративної та судової форм захисту прав сторін виконавчого провадження, деталізація процедури виконавчого провадження як гарантія законності його здійснення). Четвертий, сучасний період – з 2016 р. по теперішній час (переосмислення виконавчого провадження як стадії судового процесу; здійснення виконавчого провадження на засадах прав людини та верховенства права, з урахуванням правових підходів ЄСПЛ). Наголошено, що подальше дослідження захисту прав учасників виконавчого провадження має бути спрямоване на розвиток спеціальних засобів такого захисту, таких як адміністративне та судове оскарження актів виконавця судового рішення, інших форм здійснення судового контролю у виконавчому провадженні. Також наголошено, що зазначений розвиток має здійснюватись у контексті права на суд.

Ключові слова: *виконавче провадження, захист, учасники виконавчого провадження, цивільне судочинство, державний виконавець, приватний виконавець, судовий контроль.*

The article is dedicated to the disclosure of the genesis of the protection of the rights of the participants in executive proceedings in comparison with its current state, to the determination of the prospects for further research into the issue of the protection of the rights of participants in the executive proceedings. Having analyzed the historical stage of the formation and development of executive proceedings and the institution of protection of subjective rights and legitimate interests of participants in executive proceedings, it was established that at the legislative level at different times constant changes took place, thanks to which the domestic system of executive proceedings and protection of subjective rights was built and legitimate interests of the participants in executive proceedings, which is based primarily on the principle of independence and organizational and legal certainty. Periodization of the establishment of this institute is proposed. The first, the pre-Soviet period – from 1864 to 1917 (involvement of outsiders, as witnesses, in the process of execution of a court decision in order to ensure the legality of execution). The second, Soviet period – from 1917 to 1991. (establishment of administrative appeals against acts of subjects of execution of court decisions, introduction of judicial control over execution, establishment of prohibition of personal search of the debtor and other separate guarantees of the rights of participants in enforcement proceedings). The third, the period of independent Ukraine – from 1991. until 2016 (development of administrative and judicial forms of protection of the rights of parties to enforcement proceedings, detailing of the procedure of enforcement proceedings as a guarantee of the legality of its implementation). The fourth, modern period – from 2016 to the present (rethinking executive proceedings as a stage of the judicial process; carrying out executive proceedings on the basis of human rights and the rule of law, taking into account the legal approaches of the ECHR). It is emphasized that further research into the protection of the rights of participants in enforcement proceedings should be aimed at the development of special means of such protection, such as administrative and judicial appeals against acts of the executor of a court decision, other forms of judicial control in enforcement proceedings. It is also emphasized that the mentioned development should be carried out in the context of the right to a court.

Key words: *enforcement proceedings, protection, participants in executive proceedings, civil justice, state executor, private executor, judicial control.*

Вступ. Історію виникнення виконавчого провадження та розвиток інституту захисту суб'єктивних прав і законних інтересів учасників виконавчого провадження в Україні необхідно досліджувати з часу його організаційного оформлення й законодавчого закріплення.

Багато науковців розподіляють історію розвитку законодавства про виконавче провадження на два періоди: до судової реформи 1864 р. і після судової реформи (з 1864 р. до 1917 р.). Однак розвиток законодавства України мав суттєві відмінності, оскільки в її історії були виділені періоди, які науковці називають періодами української державності, коли землі України були підпорядковані Великому князівству Литовському, а з часом приєднані до Польщі. Тож можна говорити про те, що на формування правової системи України вплинуло законодавство Литви і Німеччини – зокрема, Литовські статuti й Магдебурзьке право. І якщо говорити про еволюцію законодавства про виконавче провадження в цей період, слід наголосити на більшій прогресивності законодавства цих держав, тому перебування українських земель під владою інших держав у плані розвитку законодавства відіграло значну роль в подальшому розвитку вітчизняного законодавства про виконавче провадження.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття генези захисту прав учасників виконавчого провадження у порівнянні із його сучасним станом, визначення перспектив подальшого дослідження проблематики захисту прав учасників виконавчого провадження.

Результати дослідження. Пам'ятки історії свідчать про те, що першими виконавцями рішень суду на Русі були пристави, про них уперше згадується у договорі Великого Новгороду з князем Ярославом 1270 р., тобто ініціатива виконання перейшла від осіб, що були зацікавлені у здійсненні їхнього права, до органу, що розглядав спір. Пристави були службовими особами і призначались на службу виключно князем. До їхніх обов'язків, крім виконання судових рішень, входило також затримання боржника на вимогу стягувача і забезпечення явки осіб, які викликались до суду.

У Магдебурзькому праві цього періоду, чітко було визначено правовий статус судового виконавця. Він обирався суддею з числа вільних громадян, мав право «брати забезпечення, заарештовувати, накладати заборони щодо будь-якої людини та її майна по праву, коли він уповноважений до того судовим рішенням» та отримував кошти за рахунок боржників (зарплатню) [1].

Досліджуючи особливості виконавчого провадження на українських землях у період української державності, слід відмітити той факт, що норми Литовського статуту і Магдебурзького права залишались діючим правом й у період гетьманщини, однак з невідомих причин не змогли знайти належного, своєчасного та повного застосування.

Внаслідок проведеної на Лівобережній Україні кодифікації українського права, що завершилась у 1743 р., був розроблений проект кодексу українського права, що називався «Права, за якими судиться малоросійський народ» [2, с. 223]. Однак, цей проект так і не набрав юридичної чинності, але неодноразово застосовувався на практиці. В ньому регламентовано була система сплати боргів і, відповідно, система заходів примусового стягнення до боржників. Так, «Права, за якими судиться малоросійський народ», містили цілий розділ (розділ 16 «Про борги, заклади, поруки, поклажу і про арешт»), в якій були визначені черговість задоволення вимог кількох кредиторів на заставлене майно, черговість задоволення вимог кредиторів на майно боржника, пропорційність задоволення вимог у разі нестачі майна для повного задоволення вимог, відсутність строку позовної давності щодо боргових зобов'язань, порядок продажу майна боржника. Серед заходів примусового стягнення передбачалась віддача боржника на службу кредитору, і навіть були випадки коли з дружиною та дітьми, арешт майна боржника, а потім самого боржника.

Запозиченням із законодавства того часу, яке стосується виконавчого провадження є звернення стягнення на будинок в останню чергу, а також положення коли вартість будинку боржника значно перевищує суму боргу, стягнення проводиться з іншого майна боржника.

На Лівобережній Україні на початку XVIII ст. функції органів виконання здійснював посильний суду, що прибував до місця виконання рішення для стягнення майна в присутності не менше трьох шляхтичів, явку яких повинна забезпечити особа, на чию користь виконувалась постанова. Якщо боржник чинив опір, то направляли двох посильних і запрошували 5 шляхтичів.

20 листопада 1864 року відбулася в історії суттєва судова реформа, яка заснувала особливий стан судових приставів, згідно з якою вони уже належали до судової системи як спеціальні службові особи для виконання судових рішень [3]. У цей час суд відсторонювався від керівництва органами виконання і виконавче провадження фактично ставало позасудовим інститутом.

Виконання судових рішень за зазначеним актом було самостійним і цілком відокремленим провадженням, в якому діяв судовий пристав, що було досить прогресивним для того часу. Суду

та органи прокуратури не мали права здійснювати контроль та нагляд за діяльністю судового пристава. Право нагляду мали лише стягувач та боржник.

Разом з тим виконавче провадження характеризувалося повільністю. Науковці також звертали увагу на велику цінову політику виконавчого провадження, яке покладало всі витрати з виконання на сторони.

Аналізуючи Статут цивільного судочинства заходами стягнення, що були спрямовані проти особи боржника, можна вважати особистий арешт боржника, заборону боржникові виїжджати з місця проживання або тимчасового перебування, виклик боржника для надання відомостей про кошти для задоволення вимог стягувача. Особливостями розвитку цивільного обігу в той час був обумовлений окремий захід, як звернення стягнення на нерухоме майно. В періоди перебування України під владою інших держав і до прийняття Статуту цивільного судочинства при виконанні рішень, на території українських земель цей захід також існував. У «Правах, за якими судиться малоросійський народ» (глава 16, артикул 12) мова велася, що спочатку стягнення звертається на гроші боржника, а якщо коштів у нього немає, то тоді, в першу чергу, на рухоме майно, а потім на нерухоме майно.

Інститут судових приставів був скасований після Жовтневої революції одночасно зі старою судовою системою царської Росії, про що зазначалось у Декреті РНК РРФСР «Про суд» № 2. В перші дні існування радянської влади нові органи виконання судових рішень організовувались з ініціативи народу і виконували їх різні органи. Як зазначають історики, рішення судів у цивільних справах і вироки у кримінальних провадженнях виконувались судовими виконавцями, органами тогочасної міліції, волосними і сільськими виконками.

4 січня 1918 року Постановою Народного Секретаріату «Про запровадження народного суду» ліквідовано інститут судових приставів. Інститут судових виконавців у часи радянської влади вперше створювався Тимчасовим положенням про народні суди і революційні трибунали Української РСР, що затверджувалось Декретом РНК УРСР «Про суд» від 14 лютого 1919 року для сприяння народним судам у діяльності по виконанню судових рішень.

У той час радянське законодавство про виконавче провадження скасувало засоби примусового виконання, що діяли роками у царській Росії, і встановило принцип недоторканності особи боржника.

Тимчасова Інструкція для судових виконавців 1920 р. встановлювала такі заходи примусового стягнення, як: звернення стягнення на рухоме майно та гроші боржника, звернення стягнення на винагороду, одержану боржником за місцем служби або роботи, вилучення у боржника і передача стягувачу певної речі, провадження дій за рахунок боржника, які він не виконав у встановлений судовим рішенням строк. У ст. 20 «Наказу судовим виконавцям» 1927 р. була чітка заборона посягання на гідність боржника, судовий виконавець не має права проводити особистий обшук боржника, навіть якщо є підозри у наявності цінностей або грошей.

Якщо проаналізувати норми ЦПК УРСР 1929 р., то нам стає зрозуміло те, що відбувалось суттєве регулювання виконання судових рішень, Закон про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік 1938 р. визначав судових виконавців як єдиний орган примусового виконання, констатував, що судові виконавці перебувають при народних та обласних судах, а також при Верховних Судах автономних і союзних республік, і встановив, що вони призначаються Наркомом юстиції союзної республіки, а в автономних – Наркомом юстиції автономної республіки.

Слід звернути увагу, що тодішній ЦПК не передбачав усіх питань виконання, він потребував доповнення, і тому, з часом були видані наступні інструкції: Інструкція про порядок виконання судових рішень, затверджена НКЮ СРСР 28 вересня 1939 року; Положення про Наркомат юстиції УРСР було прийнято 27 грудня 1939 року, яким передбачалось створення у складі НКЮ відділу судових виконавців. За Наказом Президії Верховної Ради СРСР від 30 квітня 1955 року «Про порядок призначення судових виконавців» було встановлено, що судові виконавці перебувають тільки при народних судах, а Закон «Про судоустрій УРСР» від 30 липня 1960 року остаточно визначив, що судові виконавці перебувають при районних (міських) народних судах і призначаються головою обласного суду за поданням народних суддів або голів районних (міських) народних судів.

ЦПК УРСР 1963 р. встановив, що виконавче провадження втілено в особі єдиного державного органу – судового виконавця, надавши право участі громадськості в стадії судового виконання, розширив об'єкт стягнення, урегулював питання про порядок виконання судових рішень, за якими боржник зобов'язаний виконати певні дії на користь стягувача, встановив подвійний порядок оскарження дій судового виконавця. Відповідно до ст. 373 ЦПК УРСР 1963 р. (станом

на 11.03.1996 р.) передбачалась можливість оскарження актів державного виконавця до того суду, при якому знаходиться виконавець [4].

Восени 1966 р. Президія Верховного Суду УРСР затвердила Інструкцію «Про порядок виконання судових рішень», а навесні 1973 р. Міністром Юстиції СРСР була затверджена нова Інструкція «Про порядок виконання судових рішень». Але на нашу думку, одним із основних актів, який у радянський період регулював становище сторін та учасників виконавчого провадження була Інструкція «Про виконавче провадження», затверджена наказом Міністерства юстиції СРСР від 25 листопада 1985 року № 22. Даний документ чітко відмежовував судові рішення, які виконують судові виконавці та рішення органів публічної адміністрації, які виконуються спеціально уповноваженими на те суб'єктами. У цій Інструкції наводився перелік рішень, які підлягали примусовому виконанню.

Дослідивши радянське законодавство, яке безпосередньо стосувалось питань виконавчого провадження щодо примусових заходів, можна сміло стверджувати той факт, що був зроблений вагомий крок вперед у забезпеченні громадянам процесуальних гарантій виконавчого провадження. Законодавству були невідомі ні боргові тюрми, ні арешт боржника, ні заборона йому виїздити з певної місцевості на час виконання рішення суду.

З утворенням самостійної і незалежної України на початку приймалися різні нормативно-правові акти, які регулювали питання інституту захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, однак на нашу думку занадто довго суттєвих та значних змін у цивільному процесуальному законодавстві щодо захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження так і не відбувалось. Тривалий час поза увагою законодавця в цьому плані залишались новоутворені суб'єкти підприємницької діяльності, особливо юридичні особи, зміст заходів примусового виконання став застарілим і не відповідав реаліям життя та змінам у суспільному розвитку держави, і, особливо, в новому законодавстві з інших галузей права. В результаті цього авторитет судових виконавців, і навіть судів, значною мірою пішов на спад, а кредитори прагнули вирішити питання, які виникали щодо виконавчого провадження, шляхом звернення до кримінальних структур, де рішення завжди виконувались своєчасно.

Відомий вчений Б.В. Дерев'яно у своїх працях дійшов висновку, що «у перші роки незалежності України рішення суду, як і в радянські часи, виконували судові виконавці, які контролювалися судами. З початку 1990-х років до 2005 року проходив черговий етап становлення законодавства про органи, які забезпечують виконання господарських, адміністративних і загальних судів» [5, с. 255]. Реформування пострадянської системи виконавчого провадження було закономірним явищем, адже соціально-політичні зміни, які відбувались в Україні, вимагали значно нового, демократичного підходу для функціонування окремих правових інститутів. Безпосередньо це стосувалось сфери примусового виконання рішень, яка ще з радянських часів перебувала під впливом судової влади.

Етапом вдосконалення виконавчого провадження стало прийняття Верховною Радою України Конституції України. Впродовж наступних років українська влада законодавчо оформила систему примусового виконання, надавши їй статус самостійного правового інституту. Першим кроком стало ухвалення Закону України «Про Державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 року та Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року, у якому виконавче провадження розглядалось вже як завершальна стадія судового провадження [6].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну виконавчу службу» ДВС стала єдиним органом примусового виконання рішень в Україні та мала забезпечити своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень. ДВС входила до системи органів Міністерства юстиції України і здійснювала виконання всіх юрисдикційних рішень, які відповідно до законодавства підлягали примусовому виконанню [7].

У 2005 році розпочався процес реформування органів примусового виконання, яка стала визначальною подією того часу, оскільки обумовила структурні зміни та стала початком оновлення системи виконавчого провадження. Наказом Міністерства юстиції України «Про ліквідацію відділів Державної виконавчої служби територіальних управлінь юстиції» від 19 серпня 2005 р. № 1482/н у структурі міністерства створено Департамент ДВС, безпосередньо підпорядкований міністру. Це сприяло підвищенню ефективності примусового виконання юрисдикційних рішень шляхом оперативного реагування на введення справ [5, с. 257].

3 серпня 2005 р. Кабінет Міністрів України видав постанову «Про затвердження Положення про Департамент державної виконавчої служби України», якою було вже більш чітко визначено склад, принципи діяльності та повноваження департаменту [8].

Проте відсутність ефективності виконавчої служби в Україні надалі продовжувала бути головним недоліком системи і навіть була відома за межами України. Зокрема, у резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи № 1787 (2011) від 26 січня 2011 року «Виконання рішень Європейського суду з прав людини» відзначалося існування основних системних недоліків, які викликали велику кількість повторюваних висновків щодо порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод й серйозно підривали верховенство права, і в Україні ці проблеми пов'язувались, зокрема з хронічним невиконанням рішень національних судів.

З часом, намагаючись змінити існуючу практику, підвищивши при цьому довіру громадян до цивільного судочинства, у якості чергового з етапів судової реформи у 2016 році було прийнято Закони України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII та оновлена редакція Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Слід зазначити, що прийняття даних правових актів призвело не лише до зміни загального підходу (у зв'язку з новою регламентацією) щодо захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, але й трансформувало відношення самих учасників процесу до захисту своїх прав та інтересів.

Запровадження інституту приватних виконавців є вагомим та значним кроком вперед, головна мета якого полягає, розвантажити органи державної виконавчої служби України та, як наслідок, прискорити відновлення порушених прав приватних осіб шляхом швидкого виконання рішення суду. Разом з тим, на наш погляд, цей інститут потребує покращення.

В період незалежності нашої держави, відбулося значне вдосконалення механізмів забезпечення захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, шляхом формалізації таких прав: виключне право подання заяви про відкриття виконавчого провадження; право на отримання дубліката виконавчого документа; право подання заяви про поновлення строку подання виконавчого документа до виконання; право ініціювати початок та завершення виконавчого провадження; право подання заяви про накладення арешту на майно боржника; право на представника у виконавчому провадженні [9]. З цього випливає, що велика увага до особи стягувача та бажання влади забезпечити його від випадків невиконання рішення, прийнято на його користь.

Слід відмітити, що формування інституту захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження в Україні відбувалося з порушенням системного порядку та досить повільно по часу. Між окремими етапами тривав значний проміжок часу, що тягло за собою вагомі та повсякденні труднощі, пов'язані з захистом суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження. Впродовж багатьох років базовими нормативно правовими актами які регулювали цю діяльність були: Закон України «Про виконавче провадження» та «Інструкція про проведення виконавчих дій», однак вони мали прогалини та суттєві недоліки, що досить часто слугувало порушенню прав та інтересів сторін, одним із найголовніших недоліків – тривале невиконання рішень суду.

Лише у 2016 році як зазначалося уже вище були прийняті Закон України «Про виконавче провадження» та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів».

Прийняття цих нормативних актів значно зміцнило гарантії захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, оскільки заповнило прогалини у законодавстві, що визначало правила звернення стягнення на кошти і майно боржників, створило правові передумови для реального і своєчасного виконання рішень судів, актів інших органів, тим самим піднявши їх ефективність та авторитет у суспільстві, а також підвищивши відповідальність осіб за свої обов'язки.

У своїй праці, відомий український професор Рябенко Ю.Ю. зазначає про те, що подальший розвиток організації виконання судових рішень має ґрунтуватись на визнанні виконавчого провадження невід'ємною стадією цивільного судочинства та вдосконалення на її основі системи гарантій законності діяльності суб'єктів виконання судових рішень, в тому числі приватних виконавців [10].

Висновки. Проаналізувавши історичний етап становлення та розвитку виконавчого провадження та інституту захисту суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, ми бачимо, що на законодавчому рівні у різні часи відбувалися постійні зміни, завдяки яким відбулася побудова вітчизняної системи виконавчого провадження та захисту

суб'єктивних прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження, яка заснована в першу чергу на принципі незалежності та організаційно-правовій визначеності.

На підставі історичного аналізу, який ми детально зробили під час написання даної статті, доречно запропонувати періодизацію становлення даного інституту. Перший, дорадянський період – з 1864 р. до 1917 р. (залучення сторонніх осіб, у якості подібно до понятих, до процесу виконання судового рішення з метою забезпечення законності виконання). Другий, радянський період – з 1917 р. до 1991 р. (становлення адміністративного оскарження актів суб'єктів виконання судових рішень, запровадження судового контролю за виконанням, закріплення заборони особистого обшуку боржника та інших окремих гарантій прав учасників виконавчого провадження). Третій, період незалежної України – з 1991 р. до 2016 р. (розвиток адміністративної та судової форм захисту прав сторін виконавчого провадження, деталізація процедури виконавчого провадження як гарантія законності його здійснення). Четвертий, сучасний період – з 2016 р. по теперішній час (переосмислення виконавчого провадження як стадії судового процесу; здійснення виконавчого провадження на засадах прав людини та верховенства права, з урахуванням правових підходів ЄСПЛ).

До 1864 року спеціальні засоби захисту прав учасників виконавчого провадження не були розвиненими, сторони виконавчого провадження значною мірою залежали від волевиявлень та актів суб'єктів виконання судових рішень.

Подальше дослідження захисту прав учасників виконавчого провадження має бути спрямоване на розвиток спеціальних засобів такого захисту, таких як адміністративне та судове оскарження актів виконавця судового рішення, інших форм здійснення судового контролю у виконавчому провадженні. Зазначений розвиток має здійснюватись у контексті права на суд відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Список використаних джерел:

1. Саксонське зерцало (перша половина XIII ст.): в 2 ч.- Кн. 2 – ст. 56 // Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закл. і фак.: у 2 т. / [за ред. В.Д. Гончаренка]. – К.: Ін Юре, 1998. – Т.І. – 504 с.
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави М18 і права ім. В. М. Корещького; Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. К.: Довіра: Генеза, 1996. 942 с.
3. Шандра В.С. Судова реформа 1864 [Електронний ресурс]. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Sudova_reforma_1864 (останній перегляд: 20.05.2024).
4. Цивільний процесуальний кодекс України (ст. 289 – ст. 428) від 18.07.1963 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1503-06/ed19960311#o464> (дата звернення: 20.05.2024 р.).
5. Дерев'яно Б.В. Становлення законодавства й практики діяльності органів із забезпечення виконання рішень господарських та інших судів у 1990–2005 роках. Актуальні проблеми держави і права. 2014. № 73. с. 255–260.
6. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 24. Ст. 207.
7. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24 березня 1998 р. № 202/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 36-37. Ст. 243.
8. Про затвердження Положення про Департамент державної виконавчої служби: постановова Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2005 р. № 711. Офіційний вісник України. 2005. № 32.
9. Історико-правова природа правового регулювання прав стягувача у виконавчому провадженні: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13 січня 2011 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/n0011323-11> (дата звернення: 02.12.2022).
10. Рябченко Ю.Ю. Місце виконавчого провадження у національній правовій системі як вихідний критерій розвитку організації системи виконання судових рішень. Матеріали круглого столу, присвяченого питанням діяльності приватних виконавців, (м. Харків, 15 черв. 2021 р.). 2021. с. 54–57. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf (дата звернення: 02.12.2024).